

PROFESOR KAREL ABSOLON ZEMŘEL

Dne 6. října 1960 zemřel v Brně po delší nemoci profesor PhDr. Karel Absolon. S profesorem Absolonom odešel z brněnského přírodovědeckého světa svérázný a široké veřejnosti dobře známý učenec, který svou rozsáhlou a rozmanitou činností téměř 60 let mocně zasahoval do vývoje české přírodovědy, zeměvědy a prehistorie v Brně a na Moravě vůbec. Profesor Absolon byl badatel širokého rozhledu a formátu a obrovských vědomostí, jediný svého druhu, který svým životním dílem zasáhl do několika disciplin. Jeho badatelské činnosti se často stavělo v cestu mnoho překážek, věcných i osobních, které však prof. Absolon vždy při své houževnatosti a energii dovedl překonávat. Hlavní význam prof. Absolona tkví v jeho speleologických a krasových výzkumech na Moravě a na Balkánském poloostrově, které nemají jen ráz čistě fyzicky zeměpisný a geomorfologický, nýbrž v nemalé míře i zoologický, přinášejíce pozoruhodné poznatky o jeskynní zvířeně. Paleontologické a prehistorické nálezy v jeskynních uloženiích Moravského krasu, již dříve významné, přivedly během let profesora Absolona i ke studiím pleistocenní stratigrafie i paleontologie, jež rozšířil z oblasti Moravského krasu na Moravě i na uloženyiny sprašové a na výzkum sídlišť paleolitického člověka v nich obsažených.

Profesor Karel Absolon se narodil 16. června 1877 v Boskovicích jako syn lékaře. Byl vnukem slavného moravského jeskynního badatele MUDr. Jindřicha Wankela. Studoval od roku 1899 přírodní vědy na universitě v Praze a již za svých studentských let vydal systematický přehled fauny moravských jeskyní a zvláště důkladnou zoologickou studii o jeskynních šupinuškách. Rozsáhlý speleologický výzkum v území Moravského krasu zahájil již roku 1897 a z výsledků svých prvních studií v tomto území předložil disertační práci, na jejímž základě byl roku 1903 na české universitě promován na doktora filosofie. V roce 1907 se habilitoval na české universitě jako soukromý docent fyzického zeměpisu. Roku 1908 se stal kustodem zoologických sbírek Moravského muzea v Brně, při němž během doby založil i bohaté samostatné oddělení diluviální. Působil zde až do svého pensionování na počátku druhé světové války. Roku 1923 obnovil prof. Absolon svou veniu legendi na Karlově universitě a byl zde jmenován roku 1926 bezplatným mimořádným a roku 1927 bezplatným řádným profesorem zeměpisu se zřetelem k paleoantropologii a zoogeografii. V Brně však žil na odpočinku až do své smrti, věnuje se spisování svých četných vědeckých děl.

Byl v tom i kus rodinné tradice, že prof. Absolon svými vědeckými výzkumy v Moravském krasu navázal na dílo svého děda Jindřicha Wankela. První práce Absolonovy, týkající se Moravského krasu, jsou téměř výhradně zoologické. Byla to zvláště stará Kateřinská jeskyně, která jako nalezště pozoruhodné temnotní fauny poskytovala Absolonovi nejhojnější zoologický materiál. Soustavný přehled fauny moravských jeskyní uveřejnil Absolon roku 1900 ve Věstníku klubu přírodovědeckého v Prostějově a tamtéž vyšla v témže roce jeho studie o jeskynních šupinuškách (Collembola). K tomu se druží řada prací publikovaných v „Zoologischer Anzeiger“. O svých výzkumech o moravských jeskynních šupinuškách přednášel Absolon ještě jako student na pátém mezinárodním zoologickém kongresu v Berlíně roku 1906. Avšak vedle svých zoologických studií konal současně v Moravském krasu i výzkumy speleologické. Na vyzvání profesora Jana Palackého sepsal Absolon výsledky svých speleologických výzkumů v práci, která byla předložena jako disertace ze zeměpisu.

Speleologické výzkumy v Moravském krasu začal prof. Absolon v Sloupských jeskyních, kde to byly práce, které vyžadovaly velkou odvahu, tělesnou zdatnost a náležitě technické vybavení. Další výzkumy konal Absolon u holštýnského propadání v Rasovnách, v Císařské jeskyni a v četných jeskyních Suchého a Pustého žlebu. Objevil další prostory za starou Kateřinskou jeskyní. A nejtěžší problém, který Absolon začal řešit již na počátku své badatelské činnosti a jež nakonec skutečně rozřešil, je propast Macocha a jeskynní systém kolem ní a zpřístupnění dna Macochy po suchu i po vodě. Na dno Macochy sestoupil Absolon se svými druhy na pěti výpravách podniknutých v letech 1901, 1903, 1905, 1907 a 1909. Na těchto expedicích pořídil velmi přesný topografický plán dna Macochy a jejího vyústění na povrch. K nejvýznamnějším úspěchům prof. Absolona patří objev rozsáhlých Punkevních jeskyní učiněný roku 1909, kterými se lze dostat na dno Macochy suchou cestou z Pustého žlebu. Zpřístupnění dna Macochy Punkevními jeskyněmi bylo uskutečněno koncem ledna 1914. Tímto zpřístupněním končí první hlavní etapa výzkumů prof. Absolona v severní části Moravského krasu.

Výsledky svých obievů a výzkumů začal prof. Absolon uveřejňovat ve velkém díle kvartového formátu „*Kras moravský*“. Vyšel bohužel jen první díl pojednávající o krasových jevech poloslepých údolí sloupského a holštýnského a Ostrovského a Suchého žlebu i jejich ponorných ckrsků. Roku 1912 vydal však v Brně prof. Absolon „*Průvodce po Moravském krasu a jeho jeskyních v okolí Blanska, Punkvy, Macochy, Sloupu a Jedovnic*“. Jako dodatek k tomuto průvodci vyšla roku 1914 samostatná kapitola „*Dobyť Macochy roku 1914*“. Velmi cenný je Absolonův spis „*Problém podzemních toků Punkvy*“ ve svém dějinném vývoji od 17. století, který vyšel roku 1909 ve XII. ročníku Věstníku Klubu přírodovědeckého v Prostějově, v němž je v chronologickém uspořádání obsažena úplná bibliografie Moravského krasu až do roku 1909.

Prof. Absolon patří k badatelům, kteří již od mládí se snažili získat pevný vědecký základ a co nejšířší vědecký rozhled. Věnoval také velkou péči přesnému geodetickému zaměření a topografickému zmapování všech nově objevených jeskynních prostor a systémů. Druhá etapa objevených a výzkumných prací prof. Absolona byla zahájena po roce 1920 a soustředila se především na objev podzemního toku Punkvy mezi Macochou a výtokem Punkvy v Pustém žlebu a na zpřístupnění dna Macochy vodní cestou tímto podzemním tokem Punkvy. Po mnohostranných podrobných studiích, zvláště hydrologie Punkvy, bylo dosaženo prvních výsledků v roce 1929 a konečně v roce 1933 byla tato podzemní dráha

zpřístupněna a odevzdána k světoznámé frekvenci člunů po hladině zelených podzemních vod. Vedle zpřístupnění dna Macochy vodní cestou po hladině Punkvy podnikl prof. Absolon v druhé etapě své výzkumné činnosti v Moravském krasu řadu dalších objevných prací, při nichž bylo užito stejně jako v Macoše různých strojních zařízení a hornických metod, zvláště při sestupu do propastí závrtů a při vyklizování chodeb zanesených hlinitými a štěrkovými náplavy. Všecky tyto výzkumy se daly po velkých zkušenostech promyšleně a na přísně vědeckém základě. Dřívějším generacím jeskynních a krasových badatelů v Moravském krasu se o možnosti takových objevů ani nezdálo.

Profesor Absolon se však ve své badatelské činnosti neomezil jen na Moravský kras, nýbrž obrátil svou pozornost k největšímu evropskému krasovému území v Dinarském pohoří Jugoslávie, kam podnikl mnoho výzkumných cest. V oblasti 60 000 km², sahající od Cerknického jezera až na Černou Horu, kde nebylo dopravních prostředků, prozkoumal prof. Absolon geomorfologicky vývoj jednotlivých poljí a jeskynních systémů a rozřešil zde řadu závažných problémů krasové hydrografie. Vypracoval 62 podrobných map v měřítku 1 : 75 000, na nichž jsou znázorněny nesmírně zajímavé geomorfologické detaily osvětlující povahu a vznik poljí a průběh dnešních i dřívějších vodních toků. Zejména rozřešil prof. Absolon problém hydrografických poměrů řeky Ombly, která vyvěrá mohutným výtokem z jeskynního podzemí do moře u Dubrovníku. Podobně velmi důležitá je Absolonova studie o řece Timavo. O svých dlouholetých výzkumech v Dinarském krasu zanechal prof. Absolon v německém rukopise obrovské dílo. Při výzkumech v Dinarském krasu objevil prof. Absolon mnoho nových druhů jeskynní fauny, jež jednak sám, jednak ve spolupráci s jinými zoology částečně popsal v řadě publikací.

Paleontologicky a prehistoricky bohaté jeskyně na Moravě budily již dávno pozornost badatelů a i prof. Absolon se stal pokračovatelem v díle svého děda Wankela. Nejbohatším nalezištěm vedle Kůlny u Sloupu je jeskyně Pekárna. Výsledky rozsáhlého výzkumu zde prováděného s Rudolfem Czižkem uveřejnil Absolon v třídílné monografii „*Palaeolithický výzkum jeskyně Pekárny na Moravě*“ (Brno 1926, 1927, 1932). Obdobná monografie se týká také jeskyně Býčí Skála, která byla vydána v Brně v letech 1944–1945 pod názvem „*Praehistorický výzkum jeskyně Býčí Skála na Moravě na srovnávacím základě*“ (německy s českým úvodem). O další paleolitické stanici, Předmostí, vydal informativní spis „*Předmost, Eine Mammutjäger-Station in Mähren*“ (Berlin 1918). V Předmostí řídil další vykopávky artefaktů diluviálního člověka. Největší význam mají však Absolonovy výzkumy sídliště pleistocenního člověka ve sprašových uloženinách u Dolních Věstonic pod Pavlovskými kopci na jižní Moravě, konané v letech 1924–1926 atd. O nich vydal tři obsáhlé bohatě ilustrované pracovní zprávy pod názvem „*Výzkum diluviální stanice lovců mamutů v Dolních Věstonicích na Pavlovských kopcích na Moravě*“ (Brno 1938 a 1942–1945). Vedle obrovského množství pazourkových a jiných kamenných i kostěných nástrojů aurignackého člověka byly zde nalezeny i četné objekty jeho výtvarné činnosti, zvláště známá z hlíny vytvořená soška „Věstonické Venuše“ a figurky znázorňující podobu různých zvířat. Byly zde objeveny i nejstarší vůbec známé hudební nástroje (pišťalky) vyrobené z kostí. Při opatrných a odborně přesně prováděných vykopávkách byly odkryty i velké tzv. „kjökkenmöddinky“, tj. nahromaděny mamutích kostí zanechané paleolitickým člověkem.

Další stanicí paleolitického člověka na Moravě, kterou prof. Absolon objevil a probádal, jsou Otaslavice na jihovýchodním okraji Drahanské vrchoviny. Po-

psal ji v bohatě ilustrovaném díle „*Otaslavice, eine neue grosse palaeolithische Station in Mähren mit Quarzit-Aurignacien*“ (Brno 1935). A v blízkosti Otaslavic objevil prof. Absolon jiné naleziště artefaktů paleolitického člověka u Ondratice, proslulé výskytem tzv. gigantolitů, obrovských kamenných nástrojů. Tomuto nalezišti věnoval prof. Absolon svou další důkladnou monografii „*Über Grossformen des quarzitischen Aurignaciens der palaeolithischen Station Ondratice in Mähren*“ (Brno 1935–1936).

Je zásluhou profesora Absolona, že svými objevy a výzkumy a díly o moravském paleolitu učinil Moravu, patřící v Evropě vedle Francie k oblastem nejbohatším na nálezy paleolitického člověka a doklady jeho činnosti, proslulou ve vědeckém světě a vyhledávanou četnými cizími učiteli. V roce 1930 instaloval na brněnském výstavišti velkou výstavu „Anthropos“, znázorňující původ člověka a vznik lidské kultury. Tato výstava měla být základem samostatného muzea a vědeckého ústavu „Anthropos“ věnovaného výše uvedenému studiu.

Těžce byl postižen profesor Absolon okupací. Nejenže mu bylo nemožné pracovat vědecky v muzeu a navštěvovat jeskyně, které objevil, ale nakonec: bohaté diluviální sbírky Moravského muzea, obsahující materiál z Předmostí, Věstonic a z jiných moravských lokalit, byly na ochranu před bombardováním Brna odvezeny do zámku v Mikulově. Ten však při ústupu nacistických vojsk z Moravy byl roku 1945 vypálen a při požáru byly zničeny celé diluviální sbírky.

Prof. Absolon, který se léta zabýval vědeckým zpracováním kamenných artefaktů paleolitického člověka Moravy, dal pod vlastním vedením přesnou kresbou zobrazit veškerý materiál pazourkových nástrojů z Předmostí. Tento paleoetnologický atlas, obsahující asi 20 000 obrazů, se zachoval a představuje vzácný dokument předmětů zničených v mikulovském zámku. Absolonovo dílo o Předmostí bude vydáno v nejbližší době v NČSAV. V posledních letech svého života se prof. Absolon zabýval spisováním velkých děl podávajících výsledky své celoživotní badatelské činnosti a zanechal řadu obsáhlých rukopisů připravených k tisku. Vedle již uvedeného díla o Dinárském krasu je to zvláště obrovské dílo o Moravském krasu nazvané „*Propast Macocha a podzemní říčka Punkva v devonských vápencích planiny Dražanské na Moravě*“ s jedinečným dokumentárním obrazovým materiálem. O vydání tohoto díla tiskem se zajímá široká veřejnost. V rukopisné pozůstatosti prof. Absolona jsou dále práce o temnostní zvířené Dinárského krasu s nádhernými obrazy jeskynních živočichů. Tato temnostní zvířena obsahuje více než 600 nových, většinou slepých jeskynních druhů.

Vedle vědecké činnosti byla i obrovská popularizační činnost prof. Absolona. Proslovl velké množství přednášek, které byly vždy veřejností hojně navštěvovány a těšily se všeobecné oblibě. A totéž lze říci i o jeho výkladech na univerzitě, které přinášely posluchačům bohatý zdroj poučení. Prof. Absolon redigoval v letech 1920–1938 Časopis Moravského zemského musea a roku 1930 převzal redakci dnes již zaniklého, ale velmi oblíbeného přírodovědeckého časopisu „Příroda“.

S profesorem Karlem Absolonem odešel velký český učenec širokého rozhledu a obrovských vědomostí v několika vědních oborech, v cizině dobře známý a vysoce oceňovaný, který se velmi zasloužil svým dílem o šíření dobrého jména české vědy na mezinárodním fóru. Absolonovy objevy rozsáhlých jeskynních systémů v Moravském krasu a jejich zpřístupnění pro širokou veřejnost učinily Moravský kras světoznámým a staly se základem velkého turistického ruchu

v blízkém okolí brněnském, který vedle poučení širokých vrstev lidových má pro naši vlast i velký národohospodářský význam.

Profesor Karel Absolon se čestně zapsal do dějin české přírodovědy, zeměvědy a prehistorie, a proto jeho jméno i životní vědecké dílo nebude nikdy zapomenuto. Budiž čest jeho památce!

PROFESSOR KAREL ABSOLON DEAD

PhDr. Karel Absolon, professor at the Charles University in Prague, an outstanding natural historian and prehistorian died in Brno on October 6, 1960. He was born on June 16, 1877 in Boskovice, Moravia. He was deeply interested in speleological investigations of which he took active part, for the first time, in the Moravian Karst in 1897. In 1903 he graduated at the Czech University in Prague and became doctor of philosophy. In 1907 he was appointed private docent in physical geography at the same university. In 1908 he became custodian of zoological collections in the Moravian Museum in Brno where he founded a separate department containing rich diluvial findings. He had given up his work at the museum shortly before he retired. In 1926 he was appointed unpaid assistant, and in 1927 unpaid professor of geography, with special regard to palaeoanthropology and zoogeography. In Brno he lived until his death and wrote his numerous scientific works.

In his speleological investigations he was at first interested in zoology. Later he was attracted by numerous morphological problems in our karst, especially the Moravian Karst, as well as the karst of Dinarian Mountains. He was the greatest expert of karst morphology and zoology of the Moravian Karst, where he made his best speleological investigations. He started in the Sloup Caves, Holštýn ponors „V Rasovnách“, the Emperor's Cave and in several other in the whole area of the Moravian Karst. The most difficult task of the problem of Macocha Chasm, was to find some way that would lead to its bottom. After several discoveries, Absolon finally succeeded in reaching its floor through the Punkva Caves in January, 1914. Absolon's greatest achievement (1933) was to find access to the Macocha Chasm from the surface by boat.

Extraordinary success he achieved in his explorations of the Dinarian Mountains, Yugoslavia, where upon an area of 60 000 km² he studied the geomorphological development of individual poljes and caves, and solved a series of complicated problems in karst hydrography. He compiled 62 detailed maps of this region, in scale of 1:75 000. He also occupied himself with the problem of the hydrography of the Ombla and Timavo rivers. He discovered many new genera of cave fauna most of which he described in different zoological magazines.

Prehistory was another scientific branch in which Professor Absolon took interest. His archaeological investigations made Moravia famous as the second largest (after France) European area inhabited in the past by the Pleistocene man. His works present a detailed documentation of localities, displaying pictures of the rich findings, especially of the Aurignacian culture of the Palaeolithic man. As a result of these explorations he compiled a palaeoethnological atlas which comprises about 20 000 pictures. It has remained an only document depicting the findings since the findings themselves were destroyed in 1945 in the course of war operations in the Mikulov Castle, Southern Moravia.

Professor Absolon wrote many works about speleological problems of the Moravian Karst, and it rests a voluminous work on the Moravian Karst called „The Macocha Chasm and the Subterranean River Punkva in the Devonian Limestones of the Drahany Plateau, Moravia“, which is due to be issued by the Academy of Sciences, Prague. Worth mentioning are also his works on the Dinarian Karst.

In Professor Karel Absolon Czechoslovakia lost one of its greatest scientist of extraordinary knowledge in several scientific branches, known and highly estimated also abroad. His name will for ever remain combined with Czech natural sciences, geography and prehistory.